

Alina Zinchenko

Uniwersytet Jagielloński

 <https://orcid.org/0009-0004-2642-3850>

 zinchenkoalina221@gmail.com

JĘZYK UKRAIŃSKI PODCZAS WOJNY

THE UKRAINIAN LANGUAGE DURING THE WAR

DOI: 10.24917/ycee.12821

Streszczenie: Artykuł podejmuje problematykę zmian językowych na Ukrainie w kontekście pełnoskalowej wojny zapoczątkowanej w 2022 roku. Celem badań było zrozumienie dynamiki tych zmian oraz identyfikacja wyzwań i szans związanych z rozprzestrzenianiem się języka ukraińskiego. W pracy omówiono terminologię zjawisk językowych, zarys historyczny mapy językowej Ukrainy oraz aktualną sytuację językową w warunkach konfliktu zbrojnego. Badania własne pozwoliły ukazać przyczyny zmian w wyborach językowych Ukraińców i ich nową postawę wobec języka ojczystego.

Słowa kluczowe: sytuacja językowa, język ukraiński, wojna, zmiany językowe, wielojęzyczność, tożsamość narodowa

Abstract: The article addresses the issue of language changes in Ukraine in the context of the full-scale war that began in 2022. The aim of the study was to understand the dynamics of these changes and to identify the challenges and opportunities associated with the spread of the Ukrainian language. The paper discusses the terminology of linguistic phenomena, a historical overview of Ukraine's language map, and the current linguistic situation under conditions of armed conflict. Original research reveals the causes behind shifts in Ukrainians' language choices and their evolving attitudes toward their native language.

Keywords: language situation, Ukrainian language, war, language change, multilingualism, national identity

Wstęp

Język nie pełni wyłącznie roli komunikacyjnej, odgrywa również kluczową rolę w kształtowaniu tożsamości jednostki i wspólnoty narodowej. Ukraina od lat charakteryzuje się złożoną sytuacją językową, będącą wynikiem wielowiekowych procesów historycznych, politycznych i społecznych: długotrwałej rusyfikacji, współistnienia języka ukraińskiego i rosyjskiego oraz głęboko zakorzenionej dwujęzyczności społeczeństwa.

Wybuch pełnoskalowej wojny rosyjsko-ukraińskiej w lutym 2022 roku spowodował głębokie

zmiany w postawach Ukraińców wobec języka. Język ukraiński stał się symbolem jedności narodowej i oporu wobec agresora, a jego użycie aktem tożsamościowym i politycznym. Celem niniejszego artykułu jest zrozumienie zmian językowych zachodzących w czasie wojny oraz identyfikacja wyzwań i szans związanych z rozprzestrzenianiem się języka ukraińskiego. Szczególna uwaga poświęcona jest osobom pierwotnie rosyjskojęzycznym, które zdecydowały się na przejście na język ukraiński. Zjawisko to nabrało po 2022 roku masowego i wielowymiarowego charakteru.

1. Podstawy terminologiczne język ojczysty, język drugi i zjawiska językowe na Ukrainie

Analiza sytuacji językowej na Ukrainie wymaga uprzedniego zdefiniowania kluczowych pojęć, które stanowią ramy teoretyczne niniejszych rozważań. Fundamentalne znaczenie ma rozróżnienie między językiem ojczystym a językiem drugim. Zgodnie z koncepcją Ewy Lipińskiej język ojczysty to język poznawany jako pierwszy, mający istotny wpływ na odkrywanie świata i kształtowanie osobowości; człowiek się z nim identyfikuje i zazwyczaj w nim myśli, śni oraz liczy (Lipińska, 2003, s. 15). Język drugi natomiast przyswajany jest bez formalnego nauczania, w naturalnym środowisku kraju, w którym jest on używany jako język podstawowy (Lipińska, 2003, s. 42).

Dla opisu ukraińskiej rzeczywistości językowej szczególnie użyteczne okazuje się wprowadzone przez Natalię Szumarową rozróżnienie na język funkcjonalnie pierwszy (Jf1) i funkcjonalnie drugi (Jf2). Jf1 to język dominujący w codziennej komunikacji danej osoby, zaspokajający jej potrzeby kulturalno-informacyjne. Jf2 natomiast to język znany, lecz używany rzadziej i z mniejszą intensywnością. Co istotne, rolę tę może pełnić zarówno język ojczysty, jak i język drugi (Levchuk, 2020, s. 83). Rozróżnienie to ma szczególne znaczenie w ukraińskim kontekście, w którym wiele osób wychowanych w środowisku rosyjskojęzycznym posługuje się ukraińskim jako językiem formalnie ojczystym, lecz funkcjonalnie drugim.

Wielojęzyczność ukraińskiego społeczeństwa wymaga omówienia kilku zjawisk, które charakteryzują jego specyfikę. Dwujęzyczność (bilingwalizm) nie oznacza równorzędnej znajomości dwóch języków. W praktyce odnosi się do zdolności formułowania zrozumiałych wypowiedzi w każdym z nich. Wielojęzyczność (multilingwalizm) to z kolei zdolność posługiwania się kilkoma językami, choć niekoniecznie na poziomie perfekcyjnym, obejmująca całe doświadczenie

językowe i kulturowe jednostki. Pojęcie to jest ściśle powiązane z różnojęzycznością (plurilingwalizm), która zakłada efektywne funkcjonowanie w środowisku wielonarodowym poprzez wykorzystanie dostępnych kompetencji komunikacyjnych (Instytut Anglistyki UW, b.d.).

Osobnym, kluczowym dla rozumienia ukraińskiej sytuacji językowej zjawiskiem, jest surżyk – potoczna, niekodyfikowana forma mowy powstała w wyniku długotrwałego kontaktu języka ukraińskiego z rosyjskim. Współczesne definicje encyklopedyczne opisują go jako „mowę nienormatywną, opartą na mieszanii i wzajemnym przenikaniu elementów różnych języków”, przy czym w praktyce termin ten odnosi się niemal wyłącznie do mieszanki ukraińsko-rosyjskiej, ukształtowanej przez asymetryczną diglosję okresu radzieckiego (Masenko, 2008, s. 12). W nowszych badaniach Lesia Stavyčka definiuje surżyk jako „niekodyfikowaną mowę potoczną powstałą w wyniku długotrwałych kontaktów językowych, szczególnie w formie diglosji”. Co istotne, zjawisko to bywa rozszerzane na inne mieszanki językowe. Ołeksandr Czeredniczenko wskazuje na powstawanie surżyku ukraińsko-angielskiego w przestrzeni medialnej, podkreślając, że każda forma surżyku zaburza struktury języków wchodzących w kontakt (Masenko, 2008, s. 12).

Od surżyku należy odróżnić code-switching, czyli świadome przełączanie kodów językowych, będące naturalnym zjawiskiem wśród osób bilingwalnych. Może ono wynikać z większej skuteczności wyrażenia danej treści w jednym z języków lub być podyktowane kontekstem sytuacyjnym. Code-switching uznaje się za zjawisko funkcjonalne, ułatwiające komunikację, o ile odbywa się wśród rozmówców władających oboma językami (Code-switching, b.d.). W odróżnieniu od niego interferencja ma charakter negatywny; polega na niezamierzonym przenoszeniu struktur jednego języka do drugiego, co prowadzi do powstawania błędów językowych. Jej częstotliwość zależy od stopnia podobieństwa i różnic między dwoma językami (Code-switching, b.d.).

Zarysowane pojęcia stanowią niezbędny aparat terminologiczny dla analizy przemian językowych zachodzących na Ukrainie w warunkach konfliktu zbrojnego, omówionych w kolejnych częściach artykułu.

2. Językowa mapa Ukrainy. Zarys historyczny i relacje po uzyskaniu niepodległości

Język ukraiński należy do grupy języków wschodniosłowiańskich i zajmuje drugie lub trzecie miejsce pod względem liczby użytkowników wśród języków słowiańskich posługuje się nim około 40–45 milionów osób na świecie (Mozer, 2018, s. 4). Jego obecny kształt jest wynikiem wielowiekowych procesów historycznych, politycznych i społecznych, które w sposób zasadniczy wpłynęły na sytuację językową współczesnej Ukrainy.

Symboliczny początek kształtowania się nowoukraińskiego języka standardowego datuje się na rok 1798. Przełomowe znaczenie miała jednak dopiero publikacja *Kobziarza* Tarasa Szewczenki w 1840 roku, której język czerpiący z dialektów naddnieprzańskich i bogatego folkloru stał się wzorcem dla kolejnych pokoleń twórców i językoznawców (Mozer, 2018, s. 19). Równoległe trwały intensywne prace kodyfikacyjne, m.in. Pantelejmon Kulisz opracował system pisowni stanowiący fundament współczesnego języka literackiego. Wysiłki te napotykały jednak systematyczne represje ze strony władz rosyjskich. Okrężnik wałujewski z 1863 roku i akt emski z 1876 roku znacząco ograniczyły możliwości rozwoju i upowszechniania języka ukraińskiego (Mozer, 2018, s. 20). W tym kontekście szczególną rolę odegrała Galicja, która pod panowaniem austriackim dysponowała ukraińskojęzycznym szkolnictwem, prasą i katedrami uniwersyteckimi, stając się tzw. „ukraińskim Piemontem” i centrum normalizacji języka (Mozer, 2018, s. 21).

Po I wojnie światowej język ukraiński uzyskał status języka urzędowego w niepodległej Ukrainie

(1917–1920), jednak okres ten był krótkotrwały. W latach 30. XX wieku władze bolszewickie nie tylko zlikwidowały charkowski system ortograficzny, lecz również zastąpiły politykę ukrajinizacji brutalnym terrorem aresztowaniami ukraińskich intelektualistów i zagładą milionów użytkowników języka podczas Wielkiego Głodu 1932–1933. Język ukraiński został świadomie zbliżony do rosyjskiego, a jego funkcjonalność drastycznie ograniczona (Mozer, 2018, s. 23). W całym okresie radzieckim ukraiński zajmował pozycję znacznie niższą niż inne języki standardowe o porównywalnej liczbie użytkowników i był wykluczony z wielu dziedzin komunikacji publicznej (Mozer, 2018, s. 24).

Po odzyskaniu niepodległości w 1991 roku ukraiński uzyskał status języka urzędowego, potwierdzony artykułem 10 Konstytucji Ukrainy z 1996 roku. Jednak dziedzictwo rusyfikacji pozostało wyraźnie odczuwalne. Sytuację językową po 1991 roku można określić jako postradziecką. Język rosyjski utrzymywał dominującą pozycję we wschodnich i południowych regionach kraju, podczas gdy ukraiński cieszył się silniejszą pozycją na zachodzie (Levchuk, 2020, s. 29). Dynamiczny rozwój mediów przyczynił się do wzbogacenia ukraińskiego słownictwa i rozszerzenia jego zasięgu, lecz jednocześnie brak stabilnych norm językowych powodował, że media nie zawsze promowały poprawne wzorce (Zinkiewicz-Tomanek, 2016, s. 232).

Szczególnym obszarem rywalizacji językowej stał się Internet. Od około 2010 roku język rosyjski dominował w ukraińskiej przestrzeni cyfrowej. Oprogramowanie, zasoby sieciowe i treści były dostępne przede wszystkim po rosyjsku. Dopiero ustawa z 2016 roku wprowadziła obowiązek emisji określonego odsetka programów w języku państwowym, zapoczątkowując systematyczną walkę z rusyfikacją mediów (Levchuk, 2020, s. 30). Mimo postępów jeszcze przed wybuchem pełnoskalowej wojny język ukraiński charakteryzował się stosunkowo słabą standaryzacją w praktyce. W dużych miastach południa

i wschodu kraju nadal przeważał rosyjski, a różne formy surżyku wywierały wyraźny wpływ na standardową odmianę języka ukraińskiego (Mozer, 2018, s. 24).

3. Aktualna sytuacja języka ukraińskiego od wybuchu wojny

Pełnoskalowa inwazja Rosji w lutym 2022 roku stała się punktem zwrotnym nie tylko w historii politycznej Ukrainy, lecz również w jej historii językowej. Konflikt zbrojny przyspieszył i pogłębił procesy, które wcześniej zachodziły stopniowo, nadając językowi ukraińskiemu nową, symboliczną rangę znaku tożsamości, jedności i oporu narodowego.

Zmiany te znalazły odzwierciedlenie w danych statystycznych. Odsetek obywateli posługujących się językiem ukraińskim na co dzień wzrósł z 64% w 2021 roku do 71% w roku 2022, przy jednoczesnym spadku użycia języka rosyjskiego o blisko 10%. Równolegle wzrósł odsetek osób postrzegających ukraiński jako swój język ojczysty z 77% w 2021 roku do 87% rok później, przy czym ukraińska identyfikacja językowa zaczęła przeważać we wszystkich regionach kraju (Natsionalna kultura, 2023). Warto jednak zaznaczyć, że dane te są częściowo efektem niemożności prowadzenia badań na terenach okupowanych i frontowych, co mogło zawyżać wskaźniki na korzyść języka ukraińskiego.

Istotnym kontekstem tych przemian jest polityka językowa państwa. Ustawa z 25 kwietnia 2019 roku „O zapewnieniu funkcjonowania języka ukraińskiego jako państwowego”, potwierdzona jako zgodna z Konstytucją w 2021 roku, ustanowiła ukraiński obowiązkowym językiem komunikacji w sferze publicznej. Powołany w 2019 roku Pełnomocnik ds. ochrony języka państwowego w 2023 roku odnotował rekordowe 3692 zgłoszenia naruszeń przepisów językowych, o 30% więcej niż w roku poprzednim. Naruszenia dotyczyły głównie obsługi klientów, reklamy, edukacji

i działalności organów władzy, a największa ich liczba koncentrowała się w Kijowie, Charkowie i Odessie. W odpowiedzi opracowano 41 programów rozwoju języka ukraińskiego i uruchomiono ponad 500 bezpłatnych kursów językowych (Bilokurska, 2024).

Przemiany językowe objęły również środowisko akademickie. Charkowski Uniwersytet Narodowy powołał funkcję rzecznika językowego, a Akademia Kijowsko-Mohylańska wprowadziła wewnętrzne zasady zalecające unikanie języka rosyjskiego na terenie uczelni. Rektor Akademii, S. Kvit, podkreślił, że celem nie jest karanie, lecz zmiana wewnętrznej kultury korporacyjnej i wzmocnienie ukraińskojęzycznej tożsamości wspólnoty akademickiej (Ukrainska mova, 2023). Podobne inicjatywy podjęto w szeregu innych ukraińskich uczelni wyższych.

Równocześnie znacząco wzrosło zainteresowanie nauką języka ukraińskiego zarówno w kraju, jak i za granicą. Realizowany dziś w 25 miastach i wspólnotach terytorialnych projekt „Jedyni”, uruchomiony w 2022 roku, umożliwił przejście na ukraiński prawie 50 tysiącom osób. Dane platformy Duolingo wskazują, że zainteresowanie nauką ukraińskiego w Irlandii wzrosło o ponad 2200%, w Niemczech o ponad 1650%, a w Polsce o ponad 1600% w porównaniu z rokiem poprzednim. W efekcie język ukraiński awansował w globalnym rankingu popularności języków z miejsca 37. w 2021 roku na 17. w roku 2022 (Ukrainska mova, 2023).

Odrębnym, wartym odnotowania zjawiskiem jest dynamiczny rozwój leksyki wojennej. W latach 2022–2023 język ukraiński wzbogacił się o liczne neologizmy i nowe użycia istniejących słów, związane bezpośrednio z konfliktem zbrojnym. Pojawiły się nowe terminy polityczne i propagandowe, jak rasyści, putinizm czy kolaboranci, a od nazw zachodniego uzbrojenia powstały czasowniki oznaczające niszczenie wroga bajraktaryć, hajmarsyc, stingeryć. Rozwinął się również żargon wojskowy oparty na przeniesieniach znaczeniowych: ptaszka (dron),

żółw (czołg), tabletka (ambulans), a liczebniki dwusetka i trzysetka zyskały znaczenie odnoszące się do zabitych i rannych. Zjawisko to wpisuje się w szerszy proces kształtowania nowego słownictwa społeczno-politycznego, w którym język staje się nie tylko narzędziem komunikacji, lecz także formą zbiorowej pamięci i oporu (Kochan, 2023, s. 76).

4. Badania własne.

Językowe przemiany Ukraińców w czasie wojny

4.1. Metodologia i charakterystyka próby

W celu pogłębionego zbadania indywidualnych motywacji i doświadczeń związanych z przejściem z języka rosyjskiego na ukraiński zastosowano metodę wywiadów niestrukturyzowanych.

Badania przeprowadzono w okresie od maja do lipca 2024 roku. Łącznie zrealizowano pięć wywiadów trwających od 10 do 20 minut, prowadzonych w języku ukraińskim. Dobór próby miał charakter celowy: kryterium włączenia było pochodzenie z Ukrainy oraz świadome przejście na język ukraiński w czasie wojny. Respondenci byli w wieku od 18 do 21 lat i pochodzili z różnych regionów kraju: Kijowa (2 osoby), Mariupola, Doniecka i Charkowa. Zróżnicowanie geograficzne próby pozwoliło na uchwycenie odmiennych doświadczeń językowych charakterystycznych dla poszczególnych części Ukrainy. W trakcie wywiadów poruszano następujące zagadnienia: motywacje do zmiany języka, moment i okoliczności podjęcia tej decyzji, trudności językowe i społeczne towarzyszące przejściu na ukraiński, stosunek otoczenia do tej zmiany oraz subiektywna ocena własnych kompetencji w języku ukraińskim.

Tab. 1

Płeć, wiek oraz miejsce zamieszkania w Ukrainie badanych

Nr badanego	Płeć (K/M)	Wiek (lata)	Miejsce zamieszkania w Ukrainie, region
1	K	19	Mariupol, południowo-wschodnia Ukraina
2	K	18	Kijów, północna Ukraina
3	M	19	Donieck, wschodnia Ukraina
4	K	19	Charków, północno-wschodnia Ukraina
5	K	21	Kijów, północna Ukraina

Źródło: badania własne

4.2. Wyniki badań

Motywy przejścia na język ukraiński

We wszystkich przypadkach respondenci wychowali się w środowisku rosyjskojęzycznym, choć edukację pobierali po ukraińsku. Pomimo tej wspólnej cechy motywacji zmiany języka były zróżnicowane. U dwóch respondentek z Kijowa i Mariupola dominowały pobudki patriotyczne i tożsamościowe. Język ukraiński

stał się świadomym aktem odrzucenia kultury agresora i podkreślenia przynależności narodowej. Respondent z Doniecka przeszedł na ukraiński stopniowo, kierując się zarówno poczuciem tożsamości, jak i pragmatyzmem społecznym. W Kijowie po 2022 roku posługiwanie się rosyjskim zaczęło wywoływać negatywne reakcje otoczenia. Respondentka z Charkowa podjęła decyzję o zmianie języka dopiero po przyjeździe do Polski, motywowana chęcią odróżnienia się od

rosyjskojęzycznych Ukraińców przebywających za granicą. Ostatnia respondentka, pochodząca z Kijowa i mieszkająca tam nadal, przeszła przez stopniowy, emocjonalny proces przemiany zainicjowany przez obserwację działań rosyjskich w Mariupolu i pogłębiony przez refleksję nad rolą języka w tożsamości narodowej.

Trudności związane z przejściem na język ukraiński
Niemał wszyscy respondenci doświadczyli zjawiska interferencji językowej, przejawiającej się nieświadomym mieszanym języków rosyjskiego, ukraińskiego, a w przypadku osób przebywających za granicą, również polskiego. Respondentka z Mariupola przyznała, że początkowo jakoś jej wypowiedzi po ukraińsku nie spełniała jej własnych oczekiwań, co skłoniło ją do chwilowego porzucenia prób zmiany. Ostatecznie determinującym impulsem okazało się wsparcie emocjonalne ze strony znajomej. Respondentka z Kijowa wskazała na specyficzny dysonans kulturowy w jej środowisku języka ukraińskiego używano dotychczas głównie w kontekście żartobliwym, co utrudniało budowanie nowej, poważnej tożsamości w tym języku. Respondentka z Charkowa z kolei opisała głęboko zakorzeniony stereotyp ze środowiska szkolnego, zgodnie z którym ukraiński był postrzegany jako „język wiejski”, co wywołało długotrwały dyskomfort i opóźniło jej przejście na ukraiński nawet po wybuchu pełnoskalowej inwazji.

Reakcje otoczenia

W większości przypadków rodziny respondentów zaakceptowały zmianę języka bez wyraźnego sprzeciwu, choć niejednokrotnie z zaskoczeniem. Wyjątek stanowiła respondentka z Kijowa mieszkająca za granicą, która napotkała negatywne reakcje części znajomych, zarzucających jej niekonsekwencję i „robienie cyrku”. Jednocześnie podkreślała, że otrzymała znaczące wsparcie od innych osób z otoczenia. Respondent z Doniecka celowo rezygnuje ze zmiany języka w kontaktach z krewnymi zamieszkującymi tereny okupowane,

aby nie narażać ich na dodatkowy stres, co stanowi wymowną ilustrację politycznych i humanitarnych uwarunkowań decyzji językowych.

Stosunek do kultury rosyjskiej

Wyraźnie zróżnicowane okazało się podejście respondentów do kultury rosyjskojęzycznej. Dwie osoby całkowicie odrzuciły treści w języku rosyjskim, w tym muzykę, media i literaturę, traktując je jako narzędzie propagandy. Respondent z Doniecka unika rosyjskich treści kulturowych, choć dopuszcza korzystanie z rosyjskich tłumaczeń książek w przypadku braku wersji ukraińskiej, a ukraińska i angielska scena muzyczna całkowicie wyparły u niego muzykę rosyjską. Respondentka z Charkowa prezentuje najbardziej pragmatyczne podejście. Język rosyjski postrzega jako zwykły język obcy, analogiczny do angielskiego, i nie wartościuje go negatywnie, choć sama preferuje treści ukraińskie. Respondentka z Kijowa opisała wieloetapowy proces stopniowego wycofywania się z rosyjskojęzycznych mediów, muzyki i literatury, zakończony dopiero po publicznej krytyce za nieświadome promowanie rosyjskiego artysty.

4.3. Wnioski

Przeprowadzone badania pozwalają wyodrębnić kilka kluczowych wniosków. Po pierwsze, decyzja o przejściu na język ukraiński miała w każdym przypadku charakter świadomy i wartościujący, choć motywacje były zróżnicowane – od pobudek patriotycznych i tożsamościowych, przez społeczno-pragmatyczne, po głęboko osobiste i duchowe. Po drugie, tempo i radykalizm zmian były ściśle powiązane z dotychczasowym środowiskiem językowym respondenta osoby z regionów silniej ukrainizowanych przeszły zmianę szybciej i zdecydowanie. Po trzecie, zjawisko interferencji językowej stanowiło niemal powszechne doświadczenie, szczególnie intensywne u osób funkcjonujących jednocześnie w kilku środowiskach językowych. Po czwarte, kontekst migracyjny zarówno

uchodźstwo zagraniczne, jak i migracje wewnętrzne okazał się istotnym katalizatorem zmiany językowej. Wyniki badań potwierdzają, że język w warunkach konfliktu zbrojnego przestaje pełnić wyłącznie funkcję komunikacyjną, stając się narzędziem wyrażania tożsamości, lojalności i oporu.

Podsumowanie

Pełnoskalowa inwazja Rosji w 2022 roku okazała się wydarzeniem przełomowym nie tylko w wymiarze politycznym i militarnym, lecz również językowym. Konflikt zbrojny przyspieszył i pogłębił procesy ukraïnizacji, wpływając na postawy wobec języka ukraińskiego zarówno wśród obywateli pozostających w kraju, jak i tych przebywających za granicą. W warunkach bilingwizmu ukraińsko-rosyjskiego wojna stała się katalizatorem świadomych, często emocjonalnie naładowanych decyzji językowych.

Przeprowadzone badania pozwoliły lepiej zrozumieć mechanizmy tych zmian i wskazać potencjalne trudności związane z rozszerzaniem zasięgu języka ukraińskiego. Kolejne rozdziały artykułu tworzyły spójną całość analityczną: omówienie terminologii zjawisk językowych stanowiło niezbędne wprowadzenie teoretyczne, historyczny zarys mapy językowej Ukrainy pozwolił zrozumieć uwarunkowania, w których kształtowała się tożsamość językowa respondentów, a analiza aktualnej polityki językowej ukazała systemowy wymiar zachodzących przemian. Badania własne natomiast odsłoniły ich wymiar indywidualny, obejmujący zróżnicowane motywacje, tempo i okoliczności przejścia na język ukraiński, a także towarzyszące temu wyzwania emocjonalne i społeczne.

Zebrane dane pozwalają sformułować ogólniejszy wniosek: wojna nie tylko przyspieszyła indywidualne decyzje o przejściu na język ukraiński, lecz zmieniła sam charakter ukraińsko-rosyjskiego bilingwizmu. Nastąpiło przesunięcie od modelu współistnienia obu języków w przestrzeni

prywatnej i publicznej ku modelowi, w którym ukraiński staje się świadomym wyborem tożsamościowym, a rosyjski coraz częściej postrzegany jest jako element zewnętrzny. Proces ten ma charakter nieodwracalny w tym sensie, że nawet ewentualne zakończenie konfliktu zbrojnego nie przywróci przedwojennego rozkładu postaw językowych, gdyż zbiorowe doświadczenie traumy i mobilizacji narodowej trwale przepisuje symboliczne znaczenia obu języków. Można zatem przewidywać, że kolejne lata przyniosą dalsze przesunięcie w kierunku ukraińskojęzyczności, przy czym tempo i zasięg tego procesu będą zróżnicowane regionalnie oraz pokoleniowo: szybsze wśród młodszych użytkowników i w środowiskach miejskich, wolniejsze tam, gdzie rosyjski zakorzeniony jest głębiej w codziennych praktykach komunikacyjnych.

Uzyskane wyniki stanowią punkt wyjścia do dalszych, szerzej zakrojonych badań. Zastosowana strategia jakościowa pozwoliła na wyłonienie kluczowych motywacji i okoliczności zmian językowych, które mogą posłużyć jako podstawa do konstruowania narzędzi badań ilościowych obejmujących większą i bardziej zróżnicowaną grupę respondentów. Należy również zaznaczyć, że trwający konflikt zbrojny będzie nadal generował nowe zjawiska językowe zarówno w obrębie języka ukraińskiego, jak i w zakresie jego relacji z innymi językami obecnymi w ukraińskiej przestrzeni społecznej. Obserwacja tych procesów pozostaje ważnym zadaniem dla językoznawstwa oraz nauk społecznych.

Bibliografia

- Biloskurska, O. (2024). *Dotrymannia movnoho zakonodavstva: realii sohodennia* [Przestrzeganie ustawodawstwa językowego: realia współczesności]. Pozyskano 12 października 2024 z <https://law.chnu.edu.ua/dotrymannia-movnoho-zakonodavstva-realii-sohodennia/>
- Code-switching czyli mieszanie języków*. (b.d.). Prosty Język. Pozyskano 8 lutego 2025 z <https://prostymjezykiem.pl/code-switching-czyli-mieszanie-jezykow/>
- Instytut Anglistyki UW. (b.d.). *Dwujęzyczność, wielojęzyczność, różnojęzyczność*. Pozyskano 2 grudnia 2024 z <https://ia.uw.edu.pl/instytut/>

- struktura/zakład-jezykoznawstwa-stosowanego/jezykoznawstwo-stosowane/dwujezycznosc-wielojezycznosc-roznojeczycznosc
- Kochan, I. M. (2022). Innovatsiini protsesy v suchasni ukrainskii terminoleksytsi [Procesy innowacyjne we współczesnej ukraińskiej terminoleksyce]. *Terminolohichniy visnyk*, 7. Instytut ukraińskiej mowy NAN Ukrainy.
- Levchuk, P. (2020). *Trójjęzyczność ukraińsko-rosyjsko-polska Ukraińców niepolskiego pochodzenia*. Wydawnictwo Księgarnia Akademicka.
- Lipińska, E. (2003). *Język ojczysty, język obcy, język drugi*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Masenko, L. (2008). *Surzhyk: istoriia formuvannia, suchasnyi stan, perspektyvy funktsionuvannia* [Surzhyk: historia kształtowania, stan współczesny, perspektywy funkcjonowania]. Natsionalnyi Nniversytet Kyievo-Mohylianska Akademiia.
- Mozer, M. (2018). *Istoriia ukrainskoi movy* [Historia języka ukraińskiego]. Biblioteka LIKBEZ.
- Natsionalna kultura ta mova v Ukraini: zminy v hromadskii dumtsi pislia roku viiny* [Kultura narodowa i język w Ukrainie: zmiany w opinii publicznej po roku wojny]. (2023). Pozyskano 12 października 2024 z <https://dif.org.ua/article/natsionalna-kultura-ta-mova-v-ukraini-zmini-v-gromadskiy-dumtsi-pislya-roku-viyni>
- Ukrainska mova pid chas viiny: kliuchovi tendentsii rozvytku* [Język ukraiński podczas wojny: kluczowe tendencje rozwoju]. (2023). Pozyskano 15 listopada 2024 z <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayinska-mova-pid-chas-viiny-klyuchovi-tendentsiyi-rozvytku>
- Zinkiewicz-Tomanek, B. (2016). Stan języka ukraińskiego po odzyskaniu przez Ukrainę niepodległości w sierpniu 1991 roku. *Półrocznik Językoznawczy Tertium. Tertium Linguistic Journal*, 1(1–2), 225–226.